

L. H.

Danmarks og Norges
Søe = Historie.

Første Periodus.

Afskillige fremmede Skribentere have bebreidet vore Historie-Skrivere, at de tale for prægtigen om disse Rigers Ælde og Forsædrenes Bedrifter. Maaskee at mange af en patriotisk Iver derudi ere gangne for vidt: Det alleene kand man med Sikkerhed sige, at fast ingen af de nu værende Europæiske Riger have distingueret sig meer udi Seilads og Søemandskab. Dertil har givet Anledning Dannemarks Situation, efterdi Riget bestaaer af adskillige omflodte Der, item Norges mange herlige og bequemme Havne. Der tales om anseelige Flaader udi de allerældste Tider. Landets Deeling og Districternes Navne viise ogsaa, at Søe-Etaten har været disse Nordiske Rigers Styrke: thi Landet var deelt udi Havne-lag, Skib-reeder, Styreshavne &c. Naar jeg siger anseelige Flaader, saa er derved at forstaae Skibe efter de Tiders Maade; thi det, som man i gamle Dage kaldte et Krigs-Skib, var en Jagt med 12. Aarer: thi det var ikke uden i Tidens Længde, at man begyndte at bruge de saa kaldne lange Skibe, hvortil behøvedes 120. Mand. Dog finder mand endogsaa udi de ældste Tider visse faae store Fartøer, som Kongerne lode bygge, ikke mindre til Stats og Pragt end til Krigsbrug. Jeg finder, at den første Genevolds-Konge udi Norge, Harald Haarfager, haver havt anseelige Flaader udi Søen, og at han har bygget blant andre et saadant stort Skib kaldet Dragen, hvorpaa han satte sine Børsærker eller stærkeste Kiemper. Det store decisive Slag, hvorudi Harald Haarfager erholdt Sejer over de mange smaa allierede Konger, holdtes til Søes udi Haversfiorden ved Jæderen (Hafuers Firdi): Saa at det er ved et Søeslag, at han erhvervede sig Herredom over heele

Norge. Dette gav Anledning til de mange Migrationer, som da skeede til Søes af Norge, og foraarjagede, at Jisland, Orknoer, Hetland og Færøer bleve bebygde; item at Vester-Søen blev opfyldt med Søerovere, som da kaldtes Vikinger: thi de fornemste Mænd udi Norge kunde ikke bekvemme sig til at leve under Haarfagers Herredom, og derfor gjorde saadanne Tog. Man seer saaledes, at fra Rigets første Begyndelse Havet har vrinlet af Norske Søe-Haner, hvilke den heele Sommer holdte Søen, og om Vinteren retirerede sig til Syderøer og Orknoer. Det Ord Viking eller Søe-Røver var da et hæderligt Navn: thi man finder, at den bekiendte Norske Helt Gange-Rolf, som undertvang Normandien udi Frankerig, roeses deraf, at han var en mægtig Viking eller Søe-røver. Andre Nationers Historier viise ogsaa, at saadan Handel ikke har været lagt store Mænd til Last, men tvertimod, at de brystede sig af at have erhvervet Midler derved. Herudover er πολυλῆσις, (a) eller en der ved Rov er kommen til Rigdom, det samme som en rig Mand hos Homerum. Historien viiser, at unge Prindsler, førend de finge Skæg paa Hagen, bleve af Kongerne udskiftede udi Viking: Erik Blodøse, Harald Haarfagers tiæreste Søn, fik udi sit 15de Aar af sin Fader 5. Skibe, hvormed han røvede udi Øster-Søen, paa Dannemark, Sachsen og Friisland udi 4. Aar. Med et Ord: Alle de Nordiske Folkes Hu var fæstet til Søemandskab. Det var udi deres Flaader at Landets Styrke bestod, og bleve derfor alle Bygder og Gaarde deelte udi Skibreder, saa at et hvert Lehn vidste, hvor mange Skibe det skulde udrede. Den Norske Chronik gjør Autor til denne Deling Hagen Adelsstein, efterdi Riget i hans Tid var trued med Erik Blodøses Sønners Indfald. Navnet hvorunder visse Districter befattes varer endnu til denne Dag.

De Nordiske Folk have fra første Begyndelse havt talrige Flaader; thi man seer, at den Flaade, som Harald Gormsen og Hagen Jarl førte til Norge, har bestaaet af 700. Skibe: men man fandt sige, at Skibene vare derefter; thi Konsten har her saa vel som paa andre Steder havt ringe og ufuldkommen Begyndelse. Det er troeligt, at de første Mennesker først have betient sig af Planter, for at flyde paa Van-

(a) Mand fandt vel holbe for at πολυλῆσις er det samme som πολύπους i.e. qui multas segetes habet: men Homeri interpr. forklarer Ordet λῆσις ved τὰ ἐν πολέμῳ λάφυρα.

Bandet; derefter af smaa Baade; og at de af Fiske og Fugle have lært at betiene sig af Marer, og siden af Seil, for at komme frem. De Fartoy, som paa disse Tider kaldtes Krigs-Skibe, vare vel aabne uden Dek, men distingerede fra Riobmands Skibe ved Spidse Stavne, i Form af Sporrer, hvorudover de kaldtes sporrede Skibe (naves rostrata). Hvad Skikkelse de Nordiske Skibe da ellers have havt, derover findes hos vore Skribentere ingen noye Beskrivelse: Det er troeligt, at de have været dannede som de Skibe, der vare brugelige udi andre Lande, og hvorefter de Nordiske Søe-Helte, som da flakkede Berden vidt omkring, have taget Mynster. Man seer, at nogle Skibe udi Størrelse og herlig Bygning have været distingerede fra andre: Jeg haver talet om det Skib kaldet Dragen, som Harald Haarfager til Statslod bygge; Historien melder alleene om, at det var kiendeligt fra andre Skibe, men beskriver ikke dets Bygning. Det samme kand siges om Olav Tryggensens store Skib, kaldet den lange Orm eller Ormen hin lange. Historien taler alleene saaledes derom. Den næste Vinter Olav Tryggesson var kommen fra Helieland igien, lod hand bygge et stort Skib ved Lade-Hammer, Torberg Skofflaugsen var nyperste Bygmester derfor med mange andre konstige Bygmestere. Skibet var baade langt og breedt og høyt paa Borde, item stærkt af Tommer. Kongen lod det kalde Ormen hin lange, efterdi det havde en Drages Skikkelse. Hovedet for paa Skibet og Rumpen var forgyldt. Saa vidt derom tales allene udi Sturlesons Danske Oversættelse; hvorudi adskilligt er forbigaaet. Udi Originalen findes meere, nemlig, at Bygmesteren Torberg, førend Skibet var fuldfærdiget, gjorde en udenlands Reise, mueligen for at perfectionere sig udi Skibbyggerie, og at da han kom hjem, var alting i Stand. Paa Skibet blev graven en Drage eller Orm; hvilket baade udi Størrelse og Herlighed overgik det andet forhen bygde Skib, kaldet den lille Orm, (Ormin scamima). Paa den lange Orm, siger Autor, var 34. Roersbænke: og holdtes det for det største Skib, som havde været bygget udi Norge. Det var paa samme store Skib Olav Tryggesson omkom udi det fatale Søe-Slag, som hand holdt med de Danske og frasaldne Norske. Man kand sige, at, ligesom Skibet var paa de Tider det største, som man saae udi de Nordiske Farvande, saa var ogsaa denne Konge den største Søe-Helt paa de Tider. Historien taler forunderlige Ting om hans

Behændighed; blant andet, at hand kunde gaae paa Nærerne, imedens hans Folk roede.

Udi Dannemark haver Søemandskab ikke mindre udi de allerældste Tider floreret: Ja man kand sige, at dette Riges Indbyggere have fast bestaaet af lutter Søefolk. De vare derfor udi Klædedragt kiendelige fra alle deres Naboer; thi, saasom de fleeste opholdte sig paa Vandet meer end paa Landet, og større Fliid anvendtes paa Seilads end paa Ugerdyrking, saa brugte de gemeenligen Matrosklæder: og synes det, at en Deel Konger selv maa have ført Baadsmands-Dragt. Thi den bekiendte Sø-Helt Kong Regner blev kalden Lothbrok, efterdi han var beegede Burer; og er det klart, at saadan Dragt maa heller tilskrives hans bestandige Seilads, end den Frygt hand havde for Slanger. Dette anførte bestrykes af et mærkeligt Vidnesbyrd, som findes hos Arnoldum Lubecensem saaledes: Olim forman nautarum in vestitu habuerunt Dani propter navium consuetudinem, quia maritima inhabitabant. Nunc non solum scarlatico vario, grifio, sed & purpura & bysso induuntur: omnibus enim divitiis abundant propter piscationem, quæ quotannis in Scania exercetur. Det er: De Danske vare fordum klædte som Søemænd, efterdi de ideligen opholdte sig paa Søen, og boede udi Sø-Stæder; men nu bære de baade Scarlagen og Purpur, efterdi de ere blevne rige formedelst Fiskeriet ved de Skaanske Kuster.

Det er saaledes troeligt, at de gamle Danske ikke maa have lagt stor Vind paa Ugerdyrking. Historien viiser og, at saa vel Kongerne selv, som Undersaatterne nærrede sig ved at rove til Søes; hvilket Handverk blev kaldet Fribytterie. Det samme holdtes ikke allene sømmeligt, men endogsaa pruisværdigt under de Hedenske Konger. Det havde da taget saadan Overhaand, sær udi Kong Regner Lothbroks Tiit, at det er uvist, om der vare flere Danske paa Havet end paa Landet, eller om der have været flere Land-Konger end Sø-Konger. De som øvede dette Handverk, blive udi den Norske Krønike betegnede med det Navn af Vikinger; og udi de Danske Historier blive de kaldne Fribyttere. Man ser af samme Historier, at Jomsborgerne eller Julinerne, som vare en Dansk Colonie, vare de stærkeste Fribyttere, og at de derfor

førte Navn af Joms-Vikinger. Man holder for, at de Vendiske Stæder lærte allerførst Handverket af dem, som de øvede, nu under den Titel af Ascomanner og siden af Vitalianer &c. Det almindelige Navn var Vikinger eller Fribyttere; hvoraf man deriverer det endnu brugelige Ord Flibustiers, som gives de Americanske Søe-røvere. Jeg har viiset, at saadanne Gierninger holdtes priisværdige under de Hødenske Konger. De paafølgende Christne Regentere, sær St. Olav fordomte vel saadant Handverk, hvorvel det derfor ikke blev afskaffet, saasom de Nordiske Folkes Hoved-Passion var at flakke om i Søen, og der at viise Prøver paa deres Tapperhed. Sattigdom og Mangel paa retskaffen Handel opmuntrede dem og dertil.

Intet tiener meere til Beviis, saa vel paa det eene som det andet, end de mange store og mærkelige Tog, som ere skeede af disse Riger, og hvorpaa udi intet Land findes saadanne Exempler. Disse Tog, naar man undtager de Cimbrers, og maaskee de Gothers, ere alle skeede til Søes. De Angler, et Folk som beboede den Syndre Part af Cimbrica Chersoneso, nu Jylland, gjorde Anno 449. under deres tvende Anførere Hengisto og Horfa det mærkelige Tog til Søes mod Brittannien, hvilket Land af dem blev undertvunget, og siden indtil denne Tiid har ført Navn af Engeland eller de Anglers Land. Skibene hvorpaa de bleve transporterede, kaldtes hos de Tidens Latinske Autores Ciulæ; hvoraf man meener, at det nu brugelige Danske Ord Jolle kommer.

De Normanners store Tog under den bekiendte Norske Søe-Helt Rollo, gemeenligen kalden Gange Rolf, er ikke mindre merkværdigt. De gjorde sig da en stor Deel af Frankerige Skatkyldig, og endeligen bekomme til Eyendom den vigtige Province Neustria, som siden indtil denne Tiid har ført Navn af Normandien.

Longobardernes første Tog er og skeed til Søes. Historien melder, at de samlede sig først udi Skaane, og at de seilede siden til Gulland, hvor de toge sig Navn af Longobarder. Om dette Tog og Longobardernes Bedrifter udi Tydskland, Pannonien og Italien findes et gammelt Gullandsk Vers, som jeg har indført udi min Dannemarkes Historie. Jeg haver tilforn talet om de Norske Colonier, som udi Ha-

rald

rald Haarfagers Tid skeede, og hvorved Island, Færøe, Gulland, Syderøer, Mansøer &c. bleve af de Norske bebyggede.

Dette skeede alt udi denne første Periode under de Hedenske Konger, og tiener til Beviis paa de gamle Nordiske Folks Søemandskab, hvorudi ingen anden Europæisk Nation fandt lignes med dem. Jeg holder mig alleene til det, som er beviisligt, og som af alle andre Nationer tilstaaes, og extendere mig ikke videre med nogle andre Skribentere, hvilke finde Nordiske Colonier udi alle Verdens Parter; saa at de af Midkiærhed for Fædernelandets Ære henfalde til en slags Charlatanerie, og grunde Historier allene paa Gissninger. Naar man vil tage sig saadan Frihed, og give Imaginationen Tøylene, fandt man udfinde, hvad man foretager sig at viise: Jeg vilde paatage mig, efter andres Exempel, at viise, at de Argonauter, som bemægtigede sig det gyldene Fæ, vare Danske Fribyttere, og at udi den Græske Flode, som seilede til Troja, var en Escadre af Norske Vikinger. Lader os holde os til det, som er beviisligt, og som andre Nationer ikke fandt nægte: Lader os ikke bryste os formeget af visse Forsædres Bedrifter; thi visse af dem ere saadanne, at hvis de viise Prove paa Tapperhed, saa give de derhos Immoralitet tilkiende. Guld give, at man i Steden for de gamle Nordiske Folks Fribytterie, kunde viise deres Hurtighed udi retskaffen Handel og Bandel, og gjøre dem til saadanne Søemænd, som Tyrier og Phœnicier fordom vare, saa kunde man nogenledes undskylde vore Antiquarii, naar de søge at multiplicere deres Søe-Tog. Just denne bestandige Streiffen til Søes, og just disse store Søe-Tog viise, at de Nordiske Folk ingen Omsorg have havt for deres egne Lande, og at de have ladet Ågre og Enge ligge udyrkede. Saadant fandt meere undskyldes hos de Norske, der beboede et klippagtigt og ufrugtbart Land, end de Danske, hvis Jord Naturen har distingueret udi Frugtbarhed. Saa at derfor den Berømmelse, som legges paa vore Forsædre formeddelt deres Bedrifter til Søes, hvilke gemeenligen bestoede i at plyndre alle Nationer i Slæng, er lige saa ilde grundet, som om man nu omstunder vilde legge det Tartariske Folk og Araber til Berømmelse, at de lade deres egne frugtbare Jorde ligge udyrkede, og søge at erstatte den Fattigdom, som deres egen Dovenhed bringer til Bøye, ved idelige Excursioner, ved at plyndre Caravaner, og at foruroelige andres retmæs-

sige Handel. Vel er sandt, at adskillige andre Nationer paa de Tider øvede samme Handverk, som de gamle Danske og Norske, ja at ingen skiemmede sig ved, naar hand blev adspurt, hvo han var? at svare: Prædo sum. Det er: Jeg er en Fribytter. Men ingen har øvet det i saadan Grad, som de gamle Danske og Norske: thi Opmuntring til Fribytterie var den første Artikel udi de Nordiske Folks Catechismo; og Kongerne selv tilholdte deres Børn at gjøre saadanne Tog, førend de havde faaet Skiæg paa Hagen, foregivende, at det var deres Pligt at efterfølge deres berømmelige Forældres Fodspor, anseende saadant ikke alleene som tilladelige, men endog som ypperlige Gjerninger, helst naar de deelede Byttet med deres Guder.

Dette siger jeg ikke, for at sværte vore Forsædte; thi de beste Nationer fandt ved Bane og ond Lærdom fordærvet; men alleene, for at erindre vore Skribentere, at de ikke tale saa prægtigen om Bedrifter, som man heller burde tie med; item, at de ikke multiplicere saadanne Expeditioner, gjøre dem større og flere, end de virkeligen have været, og tillegge de Nordiske Folk adskilligt, som af andre Nationer er bedrevet. Jeg for min Part bryster mig ikke deraf, at vore Forsædtes Grumhed har været indførte udi andre Nationers Litanier. Jeg siger heller med Poëten:

Excidat ista ætas, nec postera credant Secula.

Hvis de gamle Nordiske Folk havde kunnet anføre retmæssige Aarsager til de øvede Fiendtligheder, kunde man holde Skribentere deres Berømmelser til gode, og ansee de gamle Skialdres Lovsange som Opmuntringer til Tapperhed. Men Historien viiser, at de førede Krig alleene for at føre Krig, og uden at give mindste Skin dertil; hvorudover de fortienede meer at lastes, end de gamle Græker, der udi 10. Aar bekrigede Troja for et Qvindmenneske af maadelig Reputation: thi der var dog noget Skin, men her intet. Vil nogen forekaste mig, at jeg herudi viger fra alle andre Skribenters Meeninger, og at jeg ikke skriver som en Patriot; da svarer jeg dertil: At det er ikke den første gang jeg gaaer ud af den alfare Bey, og at jeg ikke holder det for en Patriots Pligt at forsvare sine Landsmænds Synder; Alt hvad jeg sjaer, og meener, at man bør sige herom, er dette: At vore Forsædtes Bedrif-

ter bør lastes, men tillige med admireres; thi, hvis deres Stridbarhed havde været øved udi rette Tider og paa rette Steder, kunde man sige, at vor Norden har været meer frugtbar paa Heroes og store Helte, end noget Land; saasom ingensteds fandt viisets Folk, der have ladet see saa stor Foragt for Døden. Det er i den Henseende, og efter den brugelige Stil jeg giver Titler af store Helte til Harald Haarfager, Gange Rolf, Olaf Tryggvesen, Regner Lothbrok, Svend Tiugustkiagg. Man seer af deres forunderlige Bedrifter og Halsbrækkende Actioner, at de have været store Søe-Hæner, og saadanne, som i Algier, Tunis og Tripolis endnu bæres med Titler af berommelige Amiraler, men ikke udi vel indrettede og moraliserede Stater, hvor saadant ikke fandt ansees som Heroismus, og hvor Grumhed skilles fra Tapperhed. Dette seer man dog tillige med, at mange af dem have besiddet saadanne Egenskaber, at hvis de havde indfaldet i mindre fordervelige Tider, og havde havt anden Skolegang, de vilde ved den rette Brug af deres naturlige Qualiteter været blevne saadanne, hvilke man kunde ansee som Zirather udi et Land.

Hvad Harald Haarfager angaaer, da er hans Bedrifter mindst at dable, saasom hans Søetog havde et vist Sigte, nemlig at foreene alle smaa stridige Stater under et Hoved. Han beskrives ellers udi den Norske Kronike at have været en viis Herre, driftig, og derhos agtsom. Udi Selskab og Omgjængelse var hand lystig og venlig, sær i Ungdommen. Hand ærede gamle Folk, og omgiffes venligen med sine jævnlige udi Alder; hvorudover hand var kjær for alle sine Undersaatter. Man elskede ham formedelst hans Gavmildhed, og ærede ham formedelst hans sædelige og prydelige Hoff, som hand dagligen holdt. Med et Ord: Hand forøgede sit Rige ikke meere med Magt, end med Betsalighed og Bønskab. Saadant Portrait gives ham udi Historien, hvoraf man seer, at hand havde bleven en dydig Regent, hvis hand havde levet udi en meere moraliseret Alder.

Den anden mærkelige Søemand, som er bekiendt ikke mindre udi udenlandske end indenlandske Historier, var Rolf, en Søn af Ragnwald Jarl udi Norge. Samme Rolf blev en mægtig Søerøver. Han var saa stor af Bert, at ingen Hest kunde bære ham; hvorudover, saasom han af Nødvendighed stedse maatte gaae til Fods, hand blev kalden

Gange

Gange Rolf. Hand blev af Harald Haarfager dreven i Landflygtighed: og giver Historien saadan Marsag dertil. Kongen havde befalet, at ingen maatte øve Soeroverie inden Rigs: Dette uanseet, øvede dog Rolf sit gamle Handverk, sær en Sommer udi Bigen, hvorfra hand med et stort Bytte kom tilbage. Da Kongen fik dette at vide, domte hand ham offentlig til Landflygtighed, og, endskiont hans Moder Hildis intercederede for ham, blev dog Dommen fuldbyrdet. Efterat Rolf saaledes var erklæret Fredløs, forlod hand Norge, for at forsøge Lykken udi fremmede Lande. Hans øvrige Bedrifter henhøre meest til den Franske Historie, efterdi hand udi Frankerig, ved at bemægtige sig en anseelig Deel af Landet, lagde Grundvold til det store Fyrstendom af Normandien. Om hans personlige Qualiteter findes intet synderligt antegnet udi de Nordiske Historier. De Franske Skribentere beskriver hans Person saaledes. Rollo var en Mand, som var elsket og æret ikke alleene af hans eget Folk, men endogsaa af fremmede. Hand havde en majestætisk Anseelse og en heroisk Skikkelse. Hand var af stor Forstand, Belevenhed og Oprigtighed; hvorudover, da hand fik i Sinde at forsøge Lykken udi fremmede Lande, fik hand stort Tillob fra alle Ranter udi Norden; saa at hand i en Hast tilveiebragte en anseelig Flode og en stor Krigshær, hvormed hand efter adskillige Tog omsider landede udi Frankerig. Torfæus udi hans Orcadiske Historie siger, at der endnu findes udi Sundmoer udi Norge nogle af denne Rollonis Skibs-Levninger, som hand havde brugt til det Franske Tog; og citerer han til Beviis en gammel Provstes Sigelse ved Navn Christoffer Hierman: men hvor vidt saadan Sigelse kand gielde, vil jeg lade staae ved sit Værd. Franske Skribentere vidne, at han efter visse store Heltes Exempel, der have, for at gjøre sig anseelige, fingeret Abenbaringer, foregav, at han havde havt et mærkeligt Syn, som forsikrede ham om en særdeles Lykke: og siges der, at samme Syn erhvervede ham ikke mindre Tillob, end hans personlige Qualiteter. Naar man legger dette tilsammen, kand mand ansee ham som en Nordisk Scipio. At hand i Begyndelsen ikke øvede de Dyder, som man udi Ungdommen saae at fremskinne hos den Romerske Helt, maa tilskrives hans flette Optugtelse og Tidernes Fordervelse; thi hvis hand havde gaaet i Scipionis Skole, havde hand maaskee og øvet Scipionis Dyder udi Ungdommen. Til Beviis herpaa tiener dette, at, da hand kom udi et meere moraliseret Land, og blev un-

derviiseth udi den Christelige Troe, distinguerede hand sig saaledes udi Dyd og et fornuftigt Regimente, at hans Thukommelse endnu er stor og hellig, ikke alleene udi Normandien, men endogsaa udi andre Europæiske Lande. Man seer saaledes heraf, at den Grumhed og Uretfærdighed, som mange af de gamle Nordiske Søemænd øvede, maa tilskrives allene Tiderne, paa hvilke de levede, og Stederne, hvor de vare opdragne. Et ligesaadant mærkeligt Exempel viises udi den Danske Konge Canuto Magno, hvilken af en vild Fribytter blev forvandlet til en stor Lovgiver, og til en af de dydigste Regenter udi Historien.

Den tredie Nordiske Sø-Helt, som udi denne Hedenske Periodo gjorde Søerne urolige, var Olaf Tryggelsen. Jeg siger den Hedenske Periodum: thi, endskjønt hand udi sit 46de Aar ved Daaben blev indlemmed udi den Christne Kirke, saa seer man dog, at hans Christendom fast derudi allene har bestaaet; thi hand continuerede med sit Fribytterie, som tilforn; og viiser Christendommens Indførsel udi Norge, som skeede ved hans Middell, at hand for tiligen var kommen af Skolen. Historien melder om trende Ting, som bevægede ham til at antage den Christelige Troe: 1.) De Jertegn, som hand havde seet af den Nordiske Apostel Poppo, da hand døbte Kong Harald Gormsen udi Dannemark. 2.) Den Ulderviisning hand havde faaet af en geistlig Mand ved Navn Tangbrand, som siden blev hans Hof-Prædikant eller Hirdpræst. 3.) Af en udenlandsk Eremit, efter hvis Raad denne Olaf seilede til et Kloster, og der lod sig døbe udi sit 46de Aar. (4.) Af et Syn, hand udi Garderige havde om Natten, hvilket udi den Norske Kronike fortælles saaledes. Samme Vinter døde hans Dronning Geira; thi seilede hand af Sorg udaf Landet, og kom til Garderige: Der havde hand et Syn udi Søve om de Christnes evige Glæde og de fortabte og fordømte Hedningers evige Pine; hvorudover hand reisede til Grækenland, og derfra førede en lærd Mand med sig tilbage ved Navn Paulum. Derefter seilede hand i Vester-Havet, og røvede paa Engeland, Skotland, Suderøer, Irland og Frankerige. Hvoraf hand sluttes, enten at dette Syn ikke maa have giort stor Impression paa ham, eller at hans Læremesters Catechisation ikke har været ret orthodox; thi hand blev forvandlet af en Hedensk til en Christen Viking, hvorved allene forarsagedes, at Handverket blev meere lastværdigt. Det er troeligt, at Man-
gel

gel paa grundig Underviisning har allene foraarsaget saa flit Virkning; thi man seer ellers af hans Historie, at hand har været en Herre af fortreffelige Qualiteter. Den Norske Kronike vidner, at hand var altid glad og skiemtsom, item at hand var from og ydmyg. Hand hastede med alt hvad hand foretog sig, var rund og gavmild. Hand var den dueligste og mandigste udi Striid, og stræng imod sine Fiender; hvorudover hand var ligesaa meget frygtet af sine Fiender, som hand var elsket af sine Venner: og efterdi somme vare ham lydige af Kiærlighed, andre af Frygt, havde hand stedse Fremgang i sine Sager. Man seer af dette Portrait, at, hvis Olaf Tryggesen havde havt anden Optugtelse, eller hvis hand ikke havde levet paa de Tider, da uretfærdige Krig og Søeroverie vare regnede for heroiske Gierninger, hand kunde have erhvervet lige saa stort Navn af Dyd, som af Stridbarhed, og at hand kunde fortiene al den Berømmelse, som ham tillegges udi gamle Kroniker, hvilke grunde deres Lovsange allene paa hans store og mange Søetog, item paa hans forunderlige Styrke og Behændighed. Historien vidner, at hand var den behændigste Mand, som man veed at sige af: Hand var stærkere og raskere end nogen anden. Hand kunde bestige den Klippe Smalserhorn, og der fæste sin Skjold op i Bierget; og da een af hans Mænd havde forsteeget sig udi Bierget, saa at hand kunde hverken komme frem eller tilbage, tog Kongen ham under sin Arm, og bar ham ned paa den slette Mark. Hand kunde gaae paa Klarerne uden Borde, naar hans Mænd roede. Hand kunde hugge med begge Hænder, og skyde med tvende Spyd tillige ic. og lignede ham ingen udi at svemme paa Vandet. Jeg vil ikke tale om andre forunderlige Ting, som fortælles om denne Herre udi det besynderlige Skrift, kaldet Olaf Tryggesens Historie: thi det synes, at Skribenten i mange Ting gaaer for vidt. Af det, som findes antegnet hos Snorro, en tilforladelig Skribent, sees dog, at hand har været en forunderlig Mand og den største Søe-Helt, som er at finde udi den gamle Historie. Intet tiener meere til Beviis herpaa, end det sidste fatale Søe-Slag hand holdt mod de combinerede Danske, Svenske og Norske Misfornoyede, hvilke med en talrig Flaade angrebe hans faae Skibe. Kongen blev da raadet at redde sig med Flugten; men hand svarede: Jeg har aldrig flyet i Striid, og derpaa bandt an med Fienderne, settende sit eget Skib, nemlig den lange Drøm, hvorom tilforn er talt, først udi Spidsen. Efter

at Trefningen med stor Hidfighed havde været en Tiidlang, besteege de Norske Misfornoyede, som anførtes af Eric Jarl, omsider Kongens Skib; hvorudover Kongen, seende ingen Medning meer, efterdi de meeste af hans Folk vare slagne, og de øvrige udmattede, kastede sit Skiold over sig, og styrtede sig ud i Vandet, hvor det er troeligt, at hand strax druknede, hvorvel nogle lode udspreede, at hand var bleven reddet; og rygtedes siden, saavel udi Engeland, som udi Norge, at hand skulde have været seet udi et Kloster i Syrien. Men man kand holde saadant for en Digt, og regne det blant de prægtige Historier, som fingers om forunderlige Mænd. Vist nok er det, at hand aldrig blev siden Slaget seet i Norge.

Dannemark haver udi denne Periodo ikke været mindre frugtbar paa store Søemænd. Saadanne vare de fleeste Regentere; hvorudover man kand sige, at Riget var heller regieret af Amiraler og Fribytter-Capitainer end af Konger. Ingen har derudi overgaaet Regner, som gemeenligen kaldes Lothbrok. Hans Historie findes beskrevet udi en særdeles Bog paa Islandsk: og seer man deraf, at hand har været en af de største Avanturiers, som man veed at sige af; thi hand slakkede sin heele Tid om i Søen, uden at have noget vist Sigte dermed, og uden at bekymre sig om sit eget Rige, hvorudover ofte, naar hand kom tilbage, hand fandt, at Indbyggerne havde taget sig andre Konger. Der siges vel, at hand paa disse Tog undertvang sig Engeland, Skotland, Orkenøerne &c. men det vil ikke andet sige, end at hand udflyndrede samme Lande, og reisede med stort Bytte deraf. Derudi bestoede saa vel hans som de andre Danske Kongers Conqvæter, som de siges at have gjort i Engeland: thi ingen søgte at sette sig fast udi Landet, førend Svend Haraldsen, kalden Tiugustieg, eller rettere førend Kong Knud den Store. Kong Regner lod sig ikke nøye med at agere Fribytter udi de Nordiske Søer, men krydsede ogsaa udi det Middellandske Hav: thi Historien viser, at han gjorde Tog til Constantinopel, som de Nordiske Folk da kaldte Mykilgaard; thi alle fremmede Støders Navne expri-merede de paa Dansk og Norsk: saaledes kaldtes Strædet Norva Sund, Italien Walland, Jerusaleem Jorfala, den Flod Tanais Vanaqvisl, Rusland Ofstragard &c. Til Beviis paa Kong Regners idelige Slaffen til Søes, er det Navn, som ham gives, nemlig Regner Lothbrok, det er med

med de lodne eller beegede Burer; saa det er troeligt, at hand har lignet meer en Baadsmænd end en Konge. At de Nordiske Søe-Helte ellers ved deres mange Expeditioner intet andet Sigte have havt, end Fribytterie, sees deraf, at de jævnlig have krydset udi det Midlandste Hav, hvor de beste og rigeste Priiiser fulde. Der tales om denne Regners Tog til Constantinopel, og Olaf Tryggesen, som levede paa samme Tiid, blev kalden Olaf Græske, af hans Tog paa de Græske Stæder. Det er troeligt, at de have luvret paa de Skibe, som ginge fra Alexandria, hvilken da var en Stapel-Stad for den rige Ost-Indiske Handel, efterdi den Indianske Rigdom blev ført der igiennem til Græske og andre Europæiske Stæder, indtil Portugiserne udfundt en anden Vei forbi Capo bonæ spei. Det er ubeskriveligt, hvad Rigdom dette Fribytterie haver bragt de Nordiske Folk til Vene. Det var fra den Midlandste Søe Kong Harald Sigurdsen og Sigurd Jorjalafar bragte det meget Guld og Sølv med sig til Norge.

Den anden navnkundige Danske Søemænd udi denne Periode var Svend Haraldsen, som gemeenlig kaldes Svend Tinguskiægg. Denne Konge er særdeles bekjendt af de ulykkelige Søe-Krige hand førte med Jomsborgerne eller Julinerne, og af de lykkelige Tog, hand gjorde mod Engeland, om man ellers kand kalde lykkelige Krige, de som føres alene af Begierlighed efter Rov og Bytte. Udi den Krig, som hand førte med Julinerne, blev hand 3 gange fangen. Dette fortæller saaledes: Kongen, efter at hand efter 2de Fængsel var løskommen, forsamlede hand 3die gang sin Flode imellem Møen og Falster, hvormed hand agtede at besøge sine Fiender paa nye. Julinerne grebe da til en driftig Gierning, som neppe har lige udi Historien. Thi da den Danske Flode laae for Anker, begavede nogle af dem sig udi en Baad, hvormed de roede til Kongens Skib, foregivende, at de havde noget at sige ham, som var magtpaaliggende. Men, da Kongen stak sit Hoved over Bord, for at høre, hvad deres Forlangende var, grebe de ham om Halsen, og roede bort med ham: Og er dette et Beviis paa Jomsborgernes store Forvoventhed. Kong Svend, da hand kom løs igien, var siden lykkeligere: thi hand erholdt ved de Svenskes og misfornoyede Norskes Hielp Seyer udi det store Søe-Slag udi Sundet, hvor Olaf Tryggesen omkom. Derefter gjorde han adskillige Tog mod Engeland, udi hvilket Land hand
hu:

huserede Krefkelligen. Hidindtil vare saadanne Streiferier skeede, alene for at erhverve Bytte: men ved det tredie og sidste Tog, som Kong Svend gjorde paa Engeland, søgte hand at sette sig fast i Landet. Hand havde da og saadan Fremgang, at han tvang den Engelske Konge Ethelred at flygte til Normandien, og derpaa erobrede den Stad London, hvor hand blev proclameret til Konge.

Jeg vil ikke tale om flere af denne Periodi Søe-Bedrifter: man seer tilstrækkeligen af ovenanførte, at de Nordiske Folk da have spillet Mester til Søes. Det var at ønske, at disse Expeditioner havde sigtet til andet, end til Fribytterie. Man seer dog, at adskillige Colonier ved disse Lejligheder ere stiftede. Island, Færøe, Hethland, Sudevær ic. ere da blevne bebyggede af de Norske; et nyt Herredom udi Britannien opretted af de Angler; Northumberland, et vigtigt Stykke Land udi Engeland, gjort til en Dansk, ligesom Normandien udi Frankerig til en Norsk Province. En Dansk Colonie blev iligemaade stiftet udi Benden. Denne Colonie førte Titel af Jomsborgere eller Joms-Vikinger, det er Julinske Søerøvere. Disse Folk overginge alle udi Driftighed, Halsbrækkende Actioner og Foragt for Døden; hvorpaa viises mærkelige Exempler udi den saa kaldede Joms-Vikinga Saga. Men med al den Grumhed, som antegnes hos dem, findes dog visse Tegn til Moralitet, ja noget, som nærmer sig til Heroismus. Saadant tilskrives deres Lovgiver Palnatoko, en Dansk Herre, som levede under Harald Gormsen. Den samme gav disse Juliner, eller den Søe-Republicque nogle Love, hvilke jeg her vil opregne, saasom det er de ældste Love, som man med Omstændighed finder omtalte her udi Norden. Vel anfører Saxo nogle af Kong Frodes Forordninger, iligemaade Kong Snies; men man fand lidet bygge paa den allerældste Danske Historie. Samme Saxo taler ogsaa om en Anordning af Regner Lothbrok, hvorved blev befalet, at hver Huus-Fader skulde overgive til Krigs-tjeneste den af sine Sønner, som var meest uduelig, og som han ingen god Forhaabning havde om; item at alle Tretter skulde paakiendes af tolv gamle fornuftige Mænd. Intet videre meldes derom; hvorudover man fand holde Palnatokos Love for de allerældste.

Lovene, som findes antegnet udi Torfæi store Norske Historie, ere efterfølgende:

I.) Hvo som er under 18. og over 50. Aar, maa ikke antages udi det
Joms-

Jomsborgske Societet, ey heller den, som veigrer sig ved at gaae i Kamp med en bevæbnet Mand. Hvoraf sees, at hand vilde, at Republicken skulde bestaae alleene af unge og stridbare Mænd, og at hand havde samme Principia, som den Lacedæmoniske Lovgiver Lycurgus, hvis Stiftelser sigtede fornemmeligen til at gjøre Staden stridbar.

2.) Enhver som blev antagen udi Societetet, skulde forbindes til at hævne den Uret, som vederfoer een af de andre Medborgere, og det lige som det kunde være hans egen Fader eller Broder. Dette viiser, at Jomsborgernes Republique har været et Gilde-Laug, hvoraf de paa følgende Gilde-Love udi Norden fandt være udcopierede.

3.) Ingen maatte bagtale en anden.

4.) Hvis nogen begik noget Mord, kunde hand dog ikke drives ud af Societetet strax derfor, men Sagen maatte underkastes Palnatoki Riendelse allene.

5.) Ingen maatte under Straf af Landflygtighed udspreede nye Tidender; hvis de hørte noget nyt, maatte de bringe det for Palnatoko, som meenede ved saadan Anordning at hindre Oprør og Bevægelser udi Societetet.

6.) Ingen Qvinder maatte boe udi Staden: saasom deres Omgængelse kunde ikke være tienlig for Stridsmand.

7.) Ingen maatte uden Palnatoki Tilladelse være 3. Dage fraværende.

8.) Alt Bytte maatte henføres til et vist Sted, for der at sælges.

9.) Ingen maatte lade see mindste Tegn til Frygt, endskiont hand var i yderste Fare &c.

Disse Love bleve helligt iagttagne og florerede længe der under dette Societet eller Amiralskab. Staden Jomsborg eller Julin var stor og anseelig, og havde en Havn, som kunde bierge 300. lange Skibe. Den blev ogsaa kalden Søeborg, efterdi den var anlagt ved Søen. Hvorledes dette Amiralskab ellers videre har tiltaget, og hvilke Figurer den Julinske Republique har gjort i Norden, indtil den omfider af Waldemaro I. blev ødelagt, derom skal tales udi efterfølgende Periodi Historie, hvortil saadant henhører.

Man seer heraf, hvorledes Søe-Sagerne vare paa den Tid udi Norden. Jeg haver tilforn viiset, at man i Begyndelsen betienede sig af Jagte, hvortil udfordredes 12. Kærskarle, og at man siden byggede

de saa kaldne lange Skibe, hvoraf nogle førte over 100. Mand. Jeg har ogsaa givet en liden Beskrivelse over de tvende statelige Krigs-Skibe, nemlig Dragen og den lange Drim. Det sidste Skib, hvorpaa Kong Olaf Tryggvesen omkom udi det store Slag, som blev holdet i Sundet, havde 34. Rorsbænke; hvoraf kand sluttes, at det maa have været af en anseelig Størrelse. Udi samme Slag tales om Erik Jarls store Skib, kaldet Jærnbarden, hvilket var beslaget med Jærnsprænger fra Vandgangen op ad Borde, og havde en Jærn-Kam oven paa rundt omkring. Dette viiser, at man da allerede stærkt haver konstlet paa Skibbyggerie, skjønt man ikke begriber, hvortil det Jærn-Beslag skulde tiene, som gjorde kun Skibet tungt og umageligt til at seile, helst saasom man seer af de Tidens Søe-Slag, at mand gemeenligen sigtede fra Stavnene, hvilke, naar Slaget skulde gaae for sig, bleve lagde tilsammen, og søgte man gemeenligen udi Søe-Slag at bestige de fiendtlige Skibe, og efterat man havde omkommet Folket, at lade de tomme Skibe bortløbe.

Man maa forundre sig over de Nordiske Folkes store og vidtloftige Søe-Expeditioner paa de Tider, efterdi Compasser da ikke vare opfundne. Det samme kand vel og siges om andre Nationer; men ingen sværmede saa ideligen til Søes som de Danske og Norske, ey heller gjorde saa vidtloftige Reyser, som fra Norge til Constantinopel og andre Steder udi den Middellandske Søe. Det er troeligt, at de stedse ey have fulgt Kusterne; hvorudover man maa holde for, at de ikke have været ukyndige udi Himmelenes Lob, helst saasom man finder, at de ikke gierne have taget Feil udi Seiladsen.

Jeg har viiset, at deres Søe-Tog sigtede allene til at berige sig ved Fribytterie, og det ikke allene ved at plyndre alle fremmede Skibe udi Søen, men endogsaa ved at gjøre Landgang, og lade sig der ved nøye, uden at bekymre sig om at gjøre videre Conquêtes: Saa at Tilstanden her udi Norden var, som den nu omstunder er udi Algier, Tunis og Tripolis, hvilke førte Krig moxen med det heele menneskelige Rion, og Subsistere allene af Fribytterie. Saadan Handtering reisede sig af Mangel paa Handel og anden redelig Næring. Det er troeligt, at de ingen Bind have lagt paa Algerdyrking, og finder man intet talt om nogen Nordisk Handelstad paa de Tider. Saadan var Tilstanden ikke allene udi den Hedenske, men endogsaa længe udi den Christelige Alder, og varede den længere udi Norge end udi Dannemark, hvor den efterhaanden ophørede, da Indbyggerne begyndte at besirte sig meere paa Algerdyrking, og at nære sig ved det Skaanske Fiskerie, som da var af stor Importance.

